SZEGEDI EGYETEM

A SZEGEDI TUDOMANYEGYETEM, ORVOSEGYETEM ES A PEDAGOGIAI FOISKOLA LAPJA

II. évf. 19. szám | 1954 október 13 | Ára 40 fillér

Értelmiségi dolgozók! A Hazafias Népfront programmjának megvalósításáért növeljétek a tudomány szerepét az iparban és a mezőgazdaságban!

Szeged dolgozóinak nagy napja

Irta: *NAGY SÁNDOR* Sztálin- és Kossuth-díjas író

Forradalmi időket élünk. Nincs ma olyan becsületes magyar ember, aki ne a haza üdvén munkálkodna, gondoskodna. *Pártunk új, meg új utakat nyit meg, akadályokat hárít el népünk fejlődésének útjából, egyre sikeresebben alkalmazza a marxizmus-leninizmus tudományát hazánk sajátos viszonyaira.* Sokan nehezen tájékozódnak a kormányprogramm utáni politikában, az összetorlódó feladatok közt, — de rossz annak a szeme, aki nem látja, hogy bár lassan, de biztosan előremegyünk. Ha sokszor még bizonytalanul is, de most tanul meg igazán saját lábán járni, a hatalmat ténylegesen gyakorolni dolgozó népünk, most bolsevizálódik egyre inkább sok csatát megharcolt dicső pártunk. A hibákat nyíltan feltárják már az üzemekben, a földeken, az értelmiség tudása mind nagyobb szerepet kap nemzeti életünk fórumain. Ez a biztosítéka az egészséges kibontakozásnak és annak, hogy új hőstetteket ünnepelhet szabad országunk. Újra és újra bebizonyítjuk felszabadítóinknak, drága szovjet barátainknak, hogy élni tudtunk az ajándékba kapott szabadsággal.

Ezért ünnepel olyan bensőséges melegséggel Szeged népe is.

Tíz esztendő nem nagy idő a népek történetében, de a magyarságnak századokkal felér. Hiszen ez a tíz esztendő adott feleletet őszázéves nemzeti problémáinkra: Budai Nagy Antalnak, Dózsa Györgynek, Rákóczinak, Kossuthnak, 1919 proletárforradalmárainak egyaránt a mi korunk válaszolt meg. Az ellenség cinizmusa, állati gyűlölete igyekszik eltorzítani eredményeinket, a rágalom, a rothadás nyálával keni be tetteink legszebb gyümölcseit, de nem fog célt érni vele. Ez a korszak mindenkor tündökölni fog! Elárulva hont, nemzetet menekültek el innét, vagy bújtak ürgelyukba „dicső" uraink. Leszerepeltek. Ostobaságuk, bambaságuk népünk közmondásaiban, tréfakedvében él tovább örök tanúságként. Nem volt hitványabb uralkodó osztály ennél. A lenézett Balkán kupec-burzsoái is jobban politizáltak; Budapest valóban „Csikágó", az ország „puszta", különös gyarmat volt ezek számára, — a Duna-Tisza tájának földje áldozati bárány a kapitalizmus Baál-oltárán. Tápláltuk proletárral Franciaország bányáit, Amerika gyárait, Argentina pampáit, minden termelt áruból százalékot adtunk a milliomosok külföldi bankszámláira, vérünkkel meghintettük Európa dúlt csatamezeit. És a második világháború idején nemzeti létünk mélypontjára süllyedtünk: népünk legjobb fiai börtönben sinylődtek, vagy megőrültek kétségbeesésükben. Csoda-e hát, ha felejthetetlen számunkra az a nap, amikor népünk, ha ájultan, öntudatlanul is, de először szívott szabad levegőt?

Hálával emlékezünk! Városunkban elsők közt ragyogott fel a szabadság napja, elsőként vajúdott a későnjött gyermek nehéz, de boldog kínjától. Ki ne emlékezne a fasiszták és magyar bérenceik csúfos futására, a félelmetes hadigépekkel teliszórt, zsúfolt utakra? Hányan kérdezték akkor önmagukban, hogy mekkora erő lehet az, mely ilyen szervezett hadsereget is pánikba zavar, könnyűszerrel megfutamít, mint amilyen Hitleré volt?...

Bizony hatalmas erő a Vörös Hadseregé... Nemcsak acélban és tűzben, hanem ami a legfontosabb: hősiességben, öntudatban, világos célban, értelemben. Borzalmaktól neveltek, fájdalomtól égettek, szent gyűlölettel borítottak voltak ezek a szovjet katonák, de gyakran fakadt ajkukról a dal, arcizmájukról a duhaj tánc szikrázott, s szemükből a hamari békének, ösztönös emberségnek valami nagy-nagy biztonsága sugárzott. Eleinte óvatosan, tartózkodóan közeledtünk hozzájuk, de mindjobban megbátorodtunk és megszerettük a fakózöld gimnasztyorkába bújt egyszerű szovjet embereket. Igen, mert a különbség szembetűnő volt köztünk és közöttük. Nemcsak a nemzet, a nyelv, a szokások különbsége volt ez, hanem a két világé is. Sokan úgy fejezték ki, hogy gyermeki, naiv, fiatal nép ez, hiányzik belőlük minden rafináltság.

S a Vörös Hadsereg nemsokára kézzelfoghatóan is népünk hadseregévé vált. Az egész magyar kereskedelmi és személyforgalom rövidesen az ő járműveiken bonyolódott le. Az újgazdák addig bratyiztak a különféle szerzsántokkal, lityinántokkal, amig lovat vagy más szerszámot nem kaptak tőlük; gyárainkban szovjet szakemberek, katonaruhába bújt mérnökök, munkások indították meg a termelést. *Szeged városának dolgozói sohasem fogják elfeledni Hajtovics és Kartyenov szovjet városparancsnokok nevét, akik szinte emberekig menő gondossággal ügyeltek a lakosság érdekeire és megkezdték azt a nagy munkát, amely most termi legszebb virágait.* Ismertem mindkettőt, s a szegedi ifjúsági mozgalom képviselőivel akkoriban gyakran jártam náluk egy és más kéréssel. Sohasem tagadták meg. Sőt folytonosan elégedetlenkedtek amiatt, hogy keveset és kevésszer kérünk. Fontoskodásunkat, gyakori pesszimizmusunkat különösen Kartyenov elvtárs nem szívelhette: — Mi a baj megint? Mért lóg az orrotok? — veregetett ingadozó vállainkra. — Ti vagytok a magyar Komszomol! Nem szabad búsulni! Biztatott bennünket fáradhatatlanul, hittel s talán ő már látta az ifjúság gyárát, a Textilkombinátot a munkaerőtartalékok csinos hadseregét, a munkás-paraszt diákokkal teli újszellemű egyetemet. Mert hol jártunk akkor még a mostani állapotoktól!... Vak vezet világtalant — módjára fogtunk hozzá az új világ építéséhez. Csak fokozatosan nyílt ki előttünk az élet.

De ha egyszer kinyílt, növekedésének nem állhatta útját senki. Már a felszabadulás első napjaiban zászlót bontott a Magyar Kommunista Párt, Szegeden támadt az első pártszervezet. A Szovjet Hadsereggel egy jól megtermett, pipáját szipákoló szovjet tiszt érkezett. Illés Bélának mutatkozott be és tovább agitált természetesen magyarul. Ő kereste föl legelőbb a szegedi munkásmozgalom régi vezetőférfiait. Néhány nap múltán egy másik kommunista érkezett. Egy sihederkülsejű fiatalember, borzas hajjal, ideges mozdulatokkal. Szája, amint beszélt, fanyarul meg-megrándult, nyakán az ér szaporán lüktetett s csak a borotvált arcán mélyen bevágódó két ránc árulta el, hogy valójában sokkal idősebb lehet, sőt tizenkilences veterán. Ő már komolyabb munkához látott. Egybegyűjtötte az illegális pártmunkásokat, a szegedi szociáldemokrata baloldal kommunista neveltségű munkásait, fiatalságát. Megalakult 25 éves rabság után az első legális pártszervezet és a vezetőség élén Révai József elvtársat ismertük meg, mert ő volt a fiatalos külsejű értelmiségi, Szeged város mostani országgyűlési képviselője. De résztvett a pártmunkában Gerő Ernő, Vas Zoltán és sokan mások a moszkvai emigránsok közül.

Itt Szegeden rakták le a pártéletnek, a népi demokrácia alkotmányosságának alapjait. *Itt mutatkoztak meg először az új politikát megvalósító demokratikus formák, a megmozduló munkásság, parasztság hatalmas népgyűlései. Forradalmunk nagy indulása volt az.* Felszállott a páva a szegedi városházára. A Csillagbörtönre. — ahol majd tízesztendeig Rákosi elvtárs szenvedett — vörös zászlót tűztek ki. S az új nép, a másfajta raj, a modern magyar történelem eleven kovásza megindította az erjedést. A gondolat immár szabadon szárnyalhatott, az ódon szellemi bagolyvárak lakói félelemmel huhogtak odvaikban. Petőfi lelke felébredt halottaiból s az első októberi munkásünnepen már így szavalt egy munkáslány, aki ma irodalomtanár:

„Ó szabadság, hadd nézzünk
szemedbe,
Oly sokáig vártunk rád epedve!"

Bizony a szabad emberi gondolat világosságára itt Szegeden is sokan várakoztak. A Horthy-reakció a magyar kultúrfölény kirakat-városának propagandázta Szegedet, de a valóságban az egyetemen elnyomták a haladó eszméket, skolasztikus álproblémákon rágódtak, tenyésztették a szakbarbárokat. Móra Ferenc szinte kilátástalanul küzködött a Somogyi Könyvtár, a múzeum élén; Juhász Gyula a Tisza-parton búslakodott szegedi és magyar bajokon, míg szép homloka végleg elborult; József Attilát, a XX. század egyik legnagyobb munkásköltőjét eltanácsolták az egyetemről; Radnóti, mint egyetemista, penészes hónapposzokban tengődött, majd sokatigérő tehetségét szétzúzták a szenvtelen tömeggyilkosok; s az árva nép, mint az őszi levél sodródott, babonák, tévhitek korhadt avarába törve...

De felszállott a páva: a magyar nép gyönyörű tehetsége, ébredő ereje! *Tíz esztendő alatt alaposan megváltozott Szeged képe is. Új gyárakat építettünk, szociális intézmények százait létesítettük, s a város a szocialista kultúrának egyik fellegvára lett. A kitűnő színvonalú Nemzeti Színház műsorai, a több mint harminc Kossuth-díjas tudós, művész, pedagógus; a fellendülő tudományos és művészeti élet bizonyítja ezt.* Amikor a felszabadulás napját ünnepeljük, emlékeznünk kell ezekre az eredményekre is, a nehéz harcokra, amelyek közt sikereinket megvívtuk. Egy erejében bízó, edzett s vidám Szeged van most a régi helyén, mely otthont, kultúrát, derűs életet biztosít lakóinak. „Ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza!" — mondta a régi szegedi közmondás. Fokozottabban érvényes ez a mai Szegedre. Aki egyszer városunk pezsgő szellemi, tudományos életében megmártotta eszét, szívét, nem szívesen távozik el innét. Mert itt lehet dolgozni minden területen! A munkásság, parasztság, értelmiség pártvezette egysége az a kalapács, mely egyre szebbé kovácsolja városunk életét. *A népfront mindinkább húsvér valósággá válik s intézményekig, a családi otthonokig elér, és nem lehet igaz magyar az, aki nem támogatja nagyszerű programmját.*

Amikor városunk népe, ifjúsága a felszabadulás napját ünnepli, feltétlenül tervezze el a jövendőt is, és ezen keresztül ünnepelje a szabad termelés, a munka belső ihletőjét, dicső felszabadítóink vérrel szerzett legszebb ajándékát, a teremtő békét is!

Decennium

Önkritikusan a multba és magabiztosan a jövőbe tekint évfordulónk Janus-arca. Keresi az eltünt idő előremutató nyomait, megjelöli a haladás mérföldköveit az értékelő emlékezet. Szegedi felsőoktatási intézményeink távolabbi multjában vajmi kevés jövőbe-világító fényforrásra akad. Az a tőkés-földbirtokos rendszer hívta életre és formálta a maga arculatára őket, amely a Horthy-banditák gyilkos ellenforradalmától fogant s melynek bölcsőjét is, koporsóját is egy-egy imperialista világháború tűzfénye mellett tákolták. Pázmány Péter, Habsburg József nádor, Tisza István lettek a magyarországi egyetemek névadó patrónusai s szellemük — a katolikus-protestáns klerikalizmus és turáni fasizmus torz szülötte — sorvasztón nehezedett az itt nevelt értelmiségre, melynek nagyrészét ingyen-levessel, inség-munkával és a kenyértelenség kilátásával táplálták. Sokan beadták derekukat, nem egynek megroppantották hátgerincét. De még e sötét korszak sem tudta keresztülvinni, hogy az értelem teljesen megtagadja önmagát. Nem mindenki fordított hátat az emberi szabadság és haladás gondolatának. Az ellenforradalmi kultúrpolitika kedvenc, Ferenc József «apostoli király és császár», majd Horthy «őfőméltósága» nevével felcégérezett egyetemén és polgári-iskolai tanárképző főiskoláján is akadtak — ha nem is nagy számban — olyan tanárok, akik szót mertek emelni, ellenvéleményt bátorkodtak nyilvánítani, akik legalább emberi méltóságukat és a szellemi függetlenség önmagukba-rejtett, titkos bástyáit igyekeztek megvédelmezni akkor, amikor a legkisebb pisszenést is azonnali retorzió követte. Az igazi kultúra kincseinek e néhány bátor őrzője a társadalmi, természeti tudományok, a gyógyítás területén még arra is talált némi szerény lehetőséget, hogy új értékeket neveljen, istápoljon. Tisztelettel köszöntjük őket, akik emberek próbáltak maradni az embertelenség közepette! És nem csekély büszkeséggel gondolunk a tanítványokra, József Attilára, Radnóti Miklósra és társaikra: a legnagyobbakat irígyen maga alá temette ugyan a végsőket vonagló osztálytársadalom, mégis itt vannak és itt maradnak a többiekkel, akik egybeforrott régi és új értelmiségként vigyáznak a jelenre és építik a jövőt, hogy soha vissza ne térhessen az 1944-ben eltakarított szörnyeteg.

A felszabadulással lehullottak a magyar értelmiségről is a jól-roszszul palástolt társadalmi szolgaság bilincsei, megnyílt az anyagi és szellemi felemelkedés útja. Ez az út nem volt síma, nem volt küzdelem-mentes. A koaliciós-időknek — az ideológiailag legfejlettebbeket kivéve — a többség számára sokáig áttekinthetetlen, ide-oda hullámzó küzdelmei, a régi, anarchikus tantervek, az egyetemi autonómia görcsösen és politikai céltudatossággal védelmezett kulisszái hosszú időn át lehetővé tették, hogy a reverenda, a díszmagyar és a «mezei» studérozás «szelleme» némiképp demokratizált álarcban, de lényegében változatlanul tovább tenyésszen. Pártunk szakadatlan harca azonban egyre szélesbedő rést ütött a régi uralkodóosztályok kulturális monopóliumán és a munkás-paraszt-ifjúság mind nagyobb tömegei végre elfoglalhatták méltó helyüket felsőoktatási intézményeinkben. Az ifjúsági mozgalom politikai ütközeteiben és a tudás meghódításáért vívott csatákban felnövekedett és megedződött az újarcú, szocialista értelmiség első generációja, melynek legjobbjai ma már aspiranturán, vagy az asszisztenciában dolgoznak, hogy további szívós munkával a tudományos kutatás és oktatás vezető káderei közé emelkedjenek. Egy percre sem vehetjük le róluk vigyázó szemünket és gondoskodásunkat: bennük és mostani hallgató-társaikban rejlik eddigi nevelőmunkánk kézzelfogható eredménye.

Professzoraink és előadóink táborában is lezajlott az elengedhetetlen eszmei-politikai küzdelem, az állásfoglalás, hovatartozás és feladatvállalás nagy kérdéseinek nem mindenki számára könnyű, lelkiismeret-szerinti eldöntése. És ha személy szerint mi, egyes kommunista tanárok, helyileg követtünk is el hibákat törelmetlenségünkben, vagy merev magatartásunkkal, döntően mégis pártunk és népi demokráciánk értelmiségi politikájának alapvetően helyes országos irányvonala érvényesült jó szándékunkon és pártonkivüli tanáraink becsületes, a hibákat nyiltan bíráló közeledésén, fejlődésén keresztül a régi és új, a pártonkivüli és kommunista értelmiség teljes egybeforrásáig az épülő szocializmus aktív munkálására, a marxizmus-leninizmus tudományának alkotó elsajátítására és alkalmazására.

Ezzel a most záruló első évtized közepetáján egyetemeinken és főiskolánkon is bekövetkezett a fordulat tanáraink és hallgatóink döntő többségének ideológiai arculata formálódásában. Felsőbb szerveink megláttak és értékelték e fordulatot: ez jutott kifejezésre szegedi felsőoktatási intézményeink bőkezű anyagi fejlesztésében, a létszámok és státushelyek állandó növelésében, tudósaink és oktatóink kitüntetéseiben, fokozódó elismerésében, dolgozóink és hallgatóink életszínvonalának emelkedő tendenciájában: mindezek nem egyszer meghaladták a teherbíróképességünknek megfelelő országos arányokat is.

Dolgozó népünk áldozata, tudósaink alkotó- és oktató-munkája, növendékeink lelkiismeretes tanulása nem volt hiábavaló. Szeged Dél-Magyarország hatalmas kulturális gócpontjává, felsőoktatási intézményeink óriási szellemi értéktermelő-kombinátjává fejlődtek, melynek hatósugara messze túlnő szükebb területén, hiszen az egész ország számára formálunk jól képzett, szocialista oktató-, gyógyító- és tudományos-káderekat. Orvos- és természettudományi kutatásaink eredményei nem egyszer túllépik határainkat is, hirdetve egyetemünk, országunk, a szocialista tábor alkotóerejét, a marxista-leninista tudomány korlátlan lehetőségeit.

Amikor tízéves fejlődésünk eredményeiről számot adunk hazánknak, városunknak, nem kell szégyenkeznünk. Ez korántsem jelenti azonban azt, hogy máris maradéktalanul kimerítettük az oktatóink és hallgatóink kollektívájában rejlő hatalmas lehetőségeket. Párt- és tömegszervezeteink politikai munkájában az utóbbi időben bizonyos hanyatlás észlelhető: hiányzik az öntevékenység, kezdeményező erő, szervezett felvilágosító tevékenység, holott elsősorban ezzel vívhatják ki a tömegek megbecsülését, ismertethetik el vezető szerepüket az állami vezetők, a dolgozók, a hallgatók előtt. A mozgalmi mult eredményein való merengés helyett a jelen semmivel sem kisebb áldozatot igénylő nagy feladatainak harcos vállalására és megoldására kell szerveznünk, összpontosítanunk erőinket. Ideológiánk uralkodóvá lett, de ez még egyáltalán nem kizárólagosság: a felszín alatt szívósan tovább élnek a burzsoa-, klerikális maradványok, a kétkedés és benső fenntartások, melyek nem egyszer napvilágra is törnek. A társadalmi tudományok alkotó művelése területén még fel kell zárkóznunk az élen haladókhoz. Természettudományi kutatómunkánk egyre inkább az elmélet és gyakorlat egyesítése jegyében folyik, de nem mindenütt sikerült leküzdenünk a gyakorlatot (termelést) irányító szervekben elburjánzott bürokratizmust, mely gátolja egy-egy nagyobb jelentőségű felfedezés széleskörű alkalmazását.

Le kell küzdenünk önmagunkban s utána környezetünkben az indokolatlan pesszimizmust felsőoktatásunk perspektíváit illetően. Felsőoktatásunk fejlődésének dialektikája világos. A most lezárult évtized mennyiségi fejlesztésének eredményeképpen minőségileg átalakult a hallgatóság összetétele és az oktatás világnézeti tartalma. Biztosítottuk a munkásság-parasztság gyermekeinek és a marxizmus-leninizmus tudományának hegemóniáját, ezzel megteremtettük a szocialista értelmiség nevelésének előfeltételeit. Ugyanakkor a mennyiség és a minőségi színvonal közt új ellentmondás keletkezett egyrészt az utóbbi rovására, másrészt népgazdaságunk reális szükségleteihez viszonyítva is. Nem kétséges, hogy ezen ellentmondás kiküszöbölése során csakis a minőség és a szükségletek reális szempontjai lehetnek elsődlegesek, irányadók a mennyiséghez képest. Kétségtelen, hogy még sok erőfeszítésre lesz szükség, míg az adott tartalom és mennyiség mellett kikísérletezzük a magasabb színvonalú minőségi munka végzésének gyakorlati módszereit. De az sem kétséges, hogy ezen időszak alatt alapvetően meg fognak változni munkánk társadalmi feltételei is: a szocialista termelési viszonyok kizárólagossá válnak országunkban, ami maga után fogja vonni azt a tudományosabban kiszámított előirányzatokon alapuló parancsoló igényt, hogy az új minőség mellett ismét nagyobb mennyiségű, kiválóan képzett értelmiségi kádert neveljünk a szocialista hazának. (K. B.)